

مطالعه دیدگاه دانشجویان و دانش آموختگان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی نسبت به آینده شغلی

محمد رضا برومند^۱، اعظم فضلی درزی^۲، عادلۀ عظیمی دلارستاقی^۳

۱- استادیار دانشگاه شهید بهشتی*

۲- دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه گیلان

۳- دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه شمال آمل

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۹/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۳/۱۰

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت اشتغال دانش آموختگان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران انجام شده است. این پژوهش توصیفی و از نوع زمینه‌یابی است که جمع‌آوری اطلاعات آن به صورت میدانی بوده است. ۲۷۵ نفر به عنوان نمونه‌های تحقیق به صورت تصادفی از میان دانشجویان و فارغ‌التحصیلان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی سراسر کشور انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. به منظور سنجش روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا و قابلیت پایایی پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که با بهره‌گیری از نظرات اساتید مدیریت ورزشی و انجام یک مطالعه پایایی پرسشنامه تأیید گردید. یافته‌های پژوهش نشان داد بیش از ۶۰ درصد دانشجویان و فارغ‌التحصیلان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی سراسر کشور علاقمند به ادامه تحصیل هستند تا ورود به بازار کار. همچنین حدود ۴۱ درصد از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان از وضعیت اشتغال آتی خود بلافاصله پس از فارغ‌التحصیل شدن آگاهی و امیدواری روشنی نداشتند و ۴۱/۸ درصد از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان اعتقاد داشتند کمتر از یک سال بعد از فارغ‌التحصیل شدن وارد بازار کار می‌شوند. همچنین بیش از ۵۰ درصد از نمونه‌های تحقیق دانش و مهارت‌های کسب شده را برای پاسخگویی به نیازهای آینده شغلی خود مناسب ارزیابی کرده‌اند. با عنایت به اهمیت آموزش‌های صحیح عملی و علمی و با توجه به نیاز بخش ورزش کشور به نیروی کار توانمند، دانشجویان و فارغ‌التحصیلان بایستی در طول دوران تحصیل جهت احراز مشاغل مناسب آماده شوند.

کلید واژگان: آینده شغلی، دانش آموختگان، رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی.

مقدمه

نظام آموزش عالی به عنوان سیستمی پویا و هدفمند نقشی حساس در فرآیند توسعه کشور دارد. به طوری که کلیدی ترین عامل توسعه، یعنی سرمایه انسانی در این سیستم رشد می یابد و قابلیت های لازم را بدست می آورد (۱). امروزه سیر شتابنده تغییر و تحولات دانش بشری، ما را بیش از پیش نیازمند آموزش ساخته است و در صورت عدم توجه به این امر بسیار مهم، فرجامی جز سکون نخواهیم داشت. یافته های دو دهه اخیر ثابت کرده است که ارتباط مثبتی بین سطح کیفیت آموزشی فرد و توانمندی های وی برای ورود به بازار کار یا قدرت حل مسائل و تصمیم گیری صحیح وجود دارد (۲). اما در سال های اخیر کارکرد نظام آموزشی کشور در ایفای نقش محرک بودن برای فارغ التحصیلان در راستای استفاده هر چه بیشتر از استعدادهایشان در بازار کار، به دلیل آن که بیکاری و کم کاری به میزان نگران کننده ای رسیده است و تحصیلکردگان به نحو فزاینده ای بر صفوف بیکاران می پیوندند قابل تردید است (۳). نظام آموزش عالی ایران در دو دهه اخیر گسترش سریعی داشته است. افزایش ظرفیت های آموزش عالی، موجب افزایش قابل ملاحظه فارغ التحصیلان دانشگاه ها شده است. عدم هماهنگی بین فرصت های شغلی موجود در بخش های مختلف اقتصادی و به عبارتی کمبود تقاضا، باعث بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهی شده است (۴). شغل مرتبط با توانایی ها و استعدادهای ذاتی هر فرد، امری است که هر شخص لزوماً با آن در زندگی روزمره اش مواجه خواهد شد؛ حال این شغل می تواند مورد پسند و علاقه فرد واقع گردد یا چیزی خارج از انتظارات او باشد. در برخی از افراد نیز حتی دستیابی به این شغل، خارج از علاقه هم میسر نمی گردد و به او لفظ بیکار تعلق می گیرد (۵). بیکاری یکی از پدیده های نامطلوبی است که پیامدهای منفی اقتصادی- اجتماعی فراوانی به دنبال دارد. این معضل در دهه های اخیر، هر دو گروه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را به خود مشغول داشته است. در حال حاضر، کشور ما نیز درگیر این پدیده است و نظر به تاثیرات بسیار منفی آن، لزوم انجام اقدامات موثر و سریع جهت از میان بردن این پدیده باید همواره مورد تاکید و توجه مسئولین کشور قرار گیرد (۶). در این میان بیکاری دانش آموختگان آموزش عالی کشور که مهم ترین بخش سرمایه انسانی به شمار می آیند، طبعاً دارای آثار و پیامدهای پیچیده تر و زیان باری در حیات اجتماعی کشور است. نخست، به دلیل آن که سهم قابل توجهی از منابع انسانی و مادی محدود کشور، صرف تربیت این گروه می شوند و دوم این که، طی دهه های اخیر به نحو فزاینده سطح پیشرفت و توسعه کشور تحت تاثیر نحو استفاده از سرمایه انسانی قرار گرفته است و دانش آموختگان آموزش عالی، مظهر و نمونه اعلا سرمایه های انسانی جامعه محسوب می شوند

(۷). امروزه در ایران مساله اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاهی و مهارت‌های آنان از دغدغه‌های اصلی دولت، مراکز آموزشی و صنعتی، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران، خانواده‌ها و دانشجویان شده است (۸). به طوری که تعداد کل دانشجویان دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی در سال ۱۳۵۷ حدود ۱۷۵ هزار و ۶۷۵ نفر بود و هم‌اکنون قریب به چهار میلیون دانشجو در کشور مشغول به تحصیل هستند (۹). گرچه این رشد در نگاه اول خوشحال‌کننده است، اما در حال حاضر بین نظام آموزشی و بازار کار کشور به لحاظ کیفی و کمی ارتباط منطقی وجود ندارد (۱۰). نرخ رسمی بیکاری از ۹/۱ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۱۱/۵ درصد در سه ماهه اول سال ۱۳۹۰ رسیده است. این در حالی است که نرخ بیکاری در بین دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها دو برابر نرخ بیکاری عمومی است (۱۱). به طور کلی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی عهده‌دار رسالت‌هایی چون تولید دانش، تربیت نیروی متخصص مورد نیاز جامعه، گسترش فناوری، نوآوری و خلاقیت هستند. بنابراین برای قرار گرفتن در جاده توسعه و جلوگیری از عقب‌ماندگی باید شرایطی فراهم شود که دانشگاه‌ها بتوانند دانشجویان را برای به کارگیری فناوری جدید و پذیرش مسئولیت‌های مختلف در سطح سازمان و جامعه پرورش دهند (۱۲). در همین راستا، یکی از رشته‌های دانشگاهی که علی‌رغم داشتن پتانسیل فراوان جهت ایجاد اشتغال برای فارغ‌التحصیلان دانشگاه و جذب نیروهای متخصص از این مشکل رنج می‌برد رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی است (۱۳). ورزش و تربیت بدنی به صورت کنونی آن، اگرچه بسیار جوان و نوپاست، ولی در عین حال از سابقه بسیار طولانی و دیرپا برخوردار است و هر جامعه با توجه به توانایی‌های خود در جهت بسط، توسعه و تکامل آن و در نتیجه بالا بردن سطح زندگی، سلامت و توانایی جسمی و فکری افراد جامعه خویش کوشیده است (۱۴). ورزش در کشورهای توسعه‌یافته به عنوان یک صنعت مهم و عاملی اثرگذار در رشد اقتصاد ملی بسیار مورد توجه است و یکی از بزرگ‌ترین و درآمدزاترین صنایع در قرن حاضر به شمار می‌رود. این صنعت عملاً با همه جنبه‌های اقتصادی درهم تنیده است و می‌تواند با تاثیرات اقتصادی مستقیم و غیر مستقیم مانند اشتغال، درآمدزایی، جذب گردشگر و کاهش هزینه‌های درمان بر اقتصاد ملی کشورها اثرگذار باشد (۱۵). از این رو، اگر میزان بازدهی دانش‌آموختگان رشته تربیت بدنی و جذب آن‌ها در مشاغل وابسته به این رشته، محتوای دروس و آموخته‌های آن‌ها با نیاز جامعه و بازار کار همخوانی داشته باشد، می‌توان به کارایی و بهره‌وری رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی در جامعه امیدوار بود (۱۴). متأسفانه در ایران هیچ‌گونه آمار رسمی و مشخصی از شاغلین بخش تربیت بدنی و ورزش وجود ندارد تا به استناد آن مدیران و تصمیم‌گیرندگان ارشد کشور، سیاست‌های کلان خود را نیز تدوین نمایند. هدف از بررسی وضعیت

اشتغال دانش آموختگان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی، اطلاع از چگونگی آموزش، جذب، کارایی، میزان علاقه مندی و رضایت، انگیزه های آن ها برای انتقال آموخته ها و همچنین شناخت مسائل و مشکلات آن هاست تا از این طریق به بهره وری هر چه بیشتر این رشته از طریق بالا بردن کیفیت کاری نیروهای متخصص تربیت بدنی و ورزش کمک کرد (۱۴). اگر چه در مورد وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی در سایر حوزه ها تحقیقات و پژوهش های مختلف و متعددی صورت گرفته، اما در مورد وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی در رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی تحقیقات اندکی صورت گرفته است. علیزاده (۱۳۸۰) در تحقیقی به بررسی مشکلات شغلی دانش آموختگان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی پرداخته و نشان داد دانش آموختگان دانشگاه های کشور از لحاظ میزان علاقه مندی به رشته تربیت بدنی و نیز خودباوری و ایمان به توانایی خود در سطح بسیار خوبی هستند. همچنین ارتباط وظایف آموزش را با آموخته های خویش و نیز کارایی این رشته را در جامعه خوب می دانند. همچنین نتایج این تحقیق نشان می دهد از جمله دلایلی که موجب کارایی نامطلوب و نارضایتی دانش آموختگان شده کمبود بودجه و امکانات کافی، عدم بهره مندی از مزایای شغلی یکسان با دیگر مشاغل، ناکافی بودن شناخت مردم و جامعه از توانایی های این رشته، درآمد کم، توجه ناکافی مسئولان در روزآمد کردن دانسته های آن ها، حمایت نکردن از کارشناسان، کمبود شدید وسایل و اماکن و فضاهای ورزشی و بهره نرفتن از آن ها در تصمیم گیری ها است. از سوی دیگر، ارتباط محدود دانش آموختگان تربیت بدنی و علوم ورزشی با افراد جامعه، عدم وجود اعتماد کافی میان مسئولان و شاغلین این حوزه، ناهماهنگی میان مراکز تصمیم گیری، نامتناسب بودن دروس کارشناسی با نیاز جامعه و نیازهای شغلی فارغ التحصیلان، موانع و مشکلات اداری و نامناسب بودن شیوه های ارزشیابی از دلایل دیگری است که دانش آموختگان همگی بر وجود این مشکلات اذعان دارند (۱۴). صراف و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیق خود تحت عنوان "بررسی سطوح ادراکی و عوامل موفقیت انتخاب شغل دانشجویان تربیت بدنی دانشگاه های مشهد" اشاره داشتند که ۷۰/۲ درصد از دانشجویان، نسبت به آینده شغلی خود نگران هستند و تنها ۴۵/۵ درصد از دانشجویان، استادان خود را در مشاوره شغلی مؤثر می دانند (۱۶). هرندی (۱۳۸۶) در تحقیقی به این نتیجه رسید که عدم تعامل بین موسسات آموزشی و بازار کار، نبود فرصت های شغلی کافی و نابرابری فرصت های شغلی برای زنان و مردان، ضعف برنامه های حمایت از خوداشتغالی، سازمان یافته نبودن بازار کار کشور و کم رنگ بودن نقش موسسات کارایی و موسسات آموزشی از جمله مهم ترین موانع جوانان در امر اشتغال است (۱۷). هدایتی (۱۳۹۱) در تحقیقی به بررسی دیدگاه دانشجویان رشته

دندانپزشکی نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی شان پرداخته است. نتایج حاکی از علاقمندی دانشجویان به رشته تحصیلی شان بود در حالی که این دانشجویان دیدگاه مثبتی نسبت به آینده شغلی شان نداشتند که بیانگر نگرانی در مورد آینده شغلی شان نسبت به این رشته است (۱۸). محمد زاده و همکاران، به تحقیقی تحت عنوان "وضعیت اشتغال، توانمندی شغلی و موفقیت شغلی دانش‌آموختگان آموزش های عالی علمی ° کاربردی در بخش کشاورزی" پرداخته است. تجزیه و تحلیل روابط بین عوامل آموزشی و توانمندی شغلی دانش‌آموختگان سهمیه آزاد نشان می دهد که بین امکانات و تجهیزات زیر بنایی و آموزشی مراکز، توانایی تدریس و شیوه آموزش استادان، روش های تدریس واحدهای نظری و عملی، محتوای آموزشی در سطح دانش و محتوای آموزشی در سطح نگرش با توانمندی شغلی دانش‌آموختگان رابطه معناداری وجود دارد. تجزیه و تحلیل عوامل آموزشی و موفقیت شغلی دانش‌آموختگان سهمیه شاغل نشان می دهد که بین توانایی علمی و تخصصی استادان، محتوای آموزشی در سطح دانش، محتوای آموزشی در سطح نگرش و محتوای آموزشی در سطح مهارت با موفقیت شغلی دانش‌آموختگان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (۲). برای برنامه ریزی و اقدام منطقی جهت ساماندهی اشتغال قشر تحصیل کرده جامعه، به ارزیابی دانشجویان و دانش‌آموختگان و آگاهی از کارایی آموزش های ارائه شده، مهارت های مورد نیاز بازار کار و برنامه های آموزشی و پژوهشی نیازمندیم (۸). در این راستا دانشجویان و دانش‌آموختگان خود اولین گروهی هستند که به خوبی می توانند در خصوص آموزش و مهارت های خود اظهار نظر کنند. لذا این تحقیق به بررسی وضعیت آینده شغلی دانش‌آموختگان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران از دیدگاه دانشجویان و فارغ التحصیلان این رشته دانشگاهی پرداخته است.

روش پژوهش

هدف کلی این تحقیق بررسی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران اسن. تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی بوده که به لحاظ ویژگی در نحوه جمع آوری اطلاعات از نوع توصیفی-پیمایشی است و به صورت نظرخواهی و به شکل میدانی انجام گرفته است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی سراسر کشور بود و تعداد ۲۷۵ نفر از ۲۳ استان به عنوان نمونه تحقیق از بین دانشجویان و فارغ التحصیلان رشته مورد نظر به طور تصادفی انتخاب شدند.

در دو بخش به جمع آوری اطلاعات اقدام گردید. در مرحله اول در زمینه جمع آوری اطلاعات تئوریک و پیشینه تحقیق از منابع کتابخانه ای، اینترنت و مقالات مرتبط با موضوع و در مرحله

بعد از، پرسشنامه ای محقق ساخته که در دو بخش طراحی شده بود استفاده گردید. بخش اول مربوط به سوالات مشخصات فردی و بخش دوم آن شامل ۱۲ سوال در مورد آینده شغلی دانشجویان و دانش آموختگان بود. پرسشنامه مذکور قبل از توزیع از نظر روایی صوری و محتوا توسط متخصصین و پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha = 0/68$) تایید گردید.

پس از استخراج و دسته بندی اطلاعات جمع آوری شده، از نرم افزار SPSS (ver.20) برای توصیف داده ها استفاده شد و بر حسب نیاز سوالات تحقیق، از شاخص های فراوانی، میانگین و درصد و آزمون های آماری خی دو جهت تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شد.

نتایج

در جدول زیر ویژگی های فردی نمونه های تحقیق ارائه شده است.

جدول ۱. ویژگی های دموگرافیک نمونه های تحقیق

استان	مدرک تحصیلی	میانگین سن (سال)	جنسیت	فراوانی	
کرمانشاه/ اصفهان	۱ دکتر	۲۳/۶۳ ع ۴/۸۸	۱۲۸ مرد	۲۲۲	دانشجویان
تهران/ مرکزی	۵۵ فوق لیسانس				
مازندران/ لرستان	۱۴۳ لیسانس	۲۲/۹۳ ع ۲/۲۵	۹۴ زن		
سمنان/ گلستان	۲۳ فوق دیپلم			۵۲	دانش آموختگان
اردبیل/ بوشهر	۸ فوق لیسانس	۳۰/۰۰ ع ۶/۲	۱۰ مرد		
آذربایجان شرقی و غربی	۳۳ لیسانس				
خراسان رضوی، جنوبی و شمالی				۲۷۴	کل
گیلان/ خوزستان					
فارس/ قزوین	۱۱ فوق دیپلم	۲۶/۳۳ ع ۲/۰۶	۴۲ زن		
زنجان/ کرمان					
کردستان/ قم					
۲۳ استان	۲۷۴	۲۴/۰۴ ع ۴/۱۶	۲۷۴		

جدول ۲. بررسی نظرات دانشجویان و فارغ التحصیلان در خصوص اولویت ادامه تحصیل

یا اشتغال برای آینده

اولویت	فراوانی	درصد
ادامه تحصیل	۱۶۷	۶۰,۷٪
شاغل شدن	۱۰۸	۳۹,۳٪

جدول شماره (۲) نشان دهنده بررسی نظرات دانشجویان و فارغ التحصیلان در خصوص اولویت انتخاب آن ها بین ادامه تحصیل و یا شاغل شدن در آینده است. این جدول نشان می دهد که

از مجموع ۲۷۵ آزمودنی، ۱۶۷ نفر معادل ۶۰,۷٪ افراد علاقمند به ادامه تحصیل و ۱۰۸ نفر برابر با ۳۹,۳٪ مایل به ورود به بازار کار و اشتغال بودند.

جدول ۳. بررسی تفاوت بین الویت ادامه تحصیل و اشتغال

sig	df	Chi-square	تفاوت بین الویت ادامه تحصیل و اشتغال
۰/۰۰۱	۱	۱۲/۶۵	

همچنین جهت بررسی تفاوت بین اولویت ادامه تحصیل و اشتغال برای آینده از آزمون خی دو استفاده گردید که مطابق با جدول شماره (۳) نتایج آماری نشان می دهد که بین ادامه تحصیل و اشتغال در آینده تفاوت معناداری (۰/۰۵ α و ۰/۰۰۱ sig) وجود دارد و بیشتر دانشجویان و فارغ التحصیلان علاقمند به ادامه تحصیل هستند.

جدول ۴. بررسی میزان امیدواری دانشجویان و دانش‌آموختگان به اشتغال بلافاصله بعد از

فارغ التحصیل شدن

کم	متوسط	زیاد	میزان امیدواری به اشتغال بلافاصله بعد از فارغ التحصیل شدن
۵۰ نفر ٪۱۸/۲	۱۱۳ نفر ٪۴۱/۱	۱۱۲ نفر ٪۴۰/۷	

مطابق با جدول شماره (۴) در پاسخ به این سوال که چقدر امیدوار هستید بلافاصله بعد از فارغ التحصیل شدن شاغل شوید، حدود ۴۰ درصد از دانشجویان و فارغ التحصیلان به یافتن شغل مناسب بلافاصله بعد از فارغ التحصیل شدن امیدوار هستند و ۱۸ درصد آنان اطمینان بسیار اندکی به یافتن شغل مناسب بلافاصله بعد از فارغ التحصیل شدن دارند. حدود ۴۱ درصد از دانشجویان و فارغ التحصیلان از وضعیت اشتغال آتی خود بلافاصله پس از فارغ التحصیل شدن آگاهی و امیدواری شفافی ندارند. اما به طور کلی طبق نتایج بدست آمده از جدول (۵) مشخص گردید که میزان امیدواری به اشتغال بعد از فارغ التحصیل شدن به طور معناداری (۰/۰۵ α و ۰/۰۰۱ sig) در سطح متوسط است.

جدول ۵. بررسی تفاوت میزان امیدواری به اشتغال بلافاصله بعد از فارغ التحصیل شدن

sig	df	Chi-square	تفاوت میزان امیدواری به اشتغال بلافاصله بعد از فارغ التحصیل شدن
۰/۰۰۱	۲	۲۸/۴۱۵	

مطابق با جدول (۶) همچنین با توجه به نتایج بدست آمده در پاسخ به این سوال که فکر می

کنید حداقل چند سال بعد از فارغ التحصیل شدن در حیطه تربیت بدنی و ورزش مشغول به کار شوید، نتایج آماری نشان می دهد که ۴۱/۸ درصد از نمونه ها اعتقاد داشتند کم تر از یک سال بعد از فارغ التحصیل شدن وارد بازار کار می شوند، ۳۲ درصد از آن ها بین ۲ تا ۳ سال و ۲۶/۲ درصد از دانشجویان و فارغ التحصیلان اعتقاد داشتند بیشتر از سه سال بعد از فارغ التحصیل شدن وارد بازار کار می شوند.

جدول ۶. بررسی میزان انتظار برای اشتغال پس از فارغ التحصیل شدن

بیشتر از ۳ سال	۲ تا ۳ سال	کمتر از یک سال	میزان انتظار برای اشتغال پس از فارغ التحصیل شدن
۷۲ نفر ۲۶/۲٪	۸۸ نفر ۳۲/۰٪	۱۱۵ نفر ۴۱/۸٪	

جدول ۷. بررسی تفاوت میزان انتظار برای اشتغال پس از فارغ التحصیل شدن

sig	df	Chi-square	تفاوت میزان انتظار برای اشتغال پس از فارغ التحصیل شدن
۰/۰۰۶	۲	۱۰/۳	

همچنین مطابق با جدول شماره ۷ نتایج آماری نشان می دهد که بین میزان انتظار نمونه ها برای اشتغال پس از فارغ التحصیل شدن تفاوت معناداری وجود دارد.

مطابق جدول شماره (۸) برای بررسی این موضوع که دانش و مهارت های کسب شده در طول دوران تحصیل تا چه میزان نیازهای آینده شغلی را تامین می کند، نتایج نشان می دهند ۵۴/۹ درصد از نمونه های تحقیق دانش و مهارت های کسب شده را برای پاسخگویی به نیازهای آینده شغلی خود مناسب ارزیابی کرده و ۳۵/۶ درصد از آنان دانش و مهارت های کسب شده را برای پاسخگویی به نیازهای آینده شغلی خود را در حد متوسط ارزیابی نموده و ۹/۵ درصد دانش و مهارت های کسب شده را کم تاثیر بیان داشته اند.

جدول ۸. بررسی میزان تامین نیازهای آینده شغلی از طریق دانش و مهارت های کسب شده در طول

دوران تحصیل

طیف	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بسیار زیاد	۵۳	۱۹,۳	۱۹,۳
زیاد	۹۸	۳۵,۶	۵۴,۹
متوسط	۹۸	۳۵,۶	۹۰,۵
کم	۱۷	۶,۲	۹۶,۷
بسیار کم	۹	۳,۳	۱۰۰,۰

جدول ۹. بررسی میزان ترجیح دانشجویان نسبت به راه اندازی یک کسب و کار مستقل در مقابل استخدام شدن در یک سازمان دولتی یا شرکت خصوصی

متغیر	استخدام شدن						خود اشتغالی
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	
فراوانی (نفر)	۱۳۷	۲۹	۴۹	۱۶	۱۲	۶	۷
درصد	٪۴۹/۸	٪۱۰/۵	٪۱۷/۸	٪۵/۸	٪۴/۴	٪۲/۳	٪۹/۵
درصد تراکمی	٪۴۹/۸	٪۶۰/۴	٪۷۸/۲	٪۸۴	٪۸۸/۴	٪۹۰/۵	٪۱۰۰

مطابق جدول شماره (۹) جهت ارزیابی این سوال که دانشجویان در یک طیف راه اندازی کسب و کار مستقل (خود اشتغالی) و اشتغال در یک سازمان دولتی (اشتغال دولتی) کدام یک را ترجیح می دهند، نتایج نشان می دهند حدوداً نیمی از نمونه های تحقیق ٪۴۹/۸ به طور مطلق استخدام شدن در یک سازمان دولتی یا شرکت خصوصی را به راه اندازی کسب و کار مستقل ترجیح می دهند و تنها ۱۶ درصد به طور نسبی گرایش به راه اندازی کسب و کار مستقل را بیان داشته اند.

جدول ۱۰. بررسی میزان پذیرفتن مخاطرات معقول یک کسب و کار مستقل

متغیر	پذیرفتن مخاطرات معقول یک فعالیت (کسب و کار مستقل)					
	۱	۲	۳	۴	۵	۶
فراوانی (نفر)	۸۱	۴۱	۶۶	۲۸	۱۸	۷
درصد	٪۲۹/۵	٪۱۴/۹	٪۲۴	٪۱۰/۲	٪۶/۵	٪۲/۵
درصد تراکمی	٪۲۹/۵	٪۴۴/۴	٪۶۸/۴	٪۷۸/۵	٪۸۵/۱	٪۸۷/۶

مطابق جدول شماره (۱۰) جهت ارزیابی این که دانشجویان تا چه اندازه دوست دارند مخاطرات معقول یک فعالیت را پذیرفته و خودشان یک کسب و کار مستقل را راه اندازی نمایند، نتایج نشان می دهند حدود ۳۰ درصد افراد به طور مطلق علاقمند پذیرفتن مخاطرات معقول کسب و کار مستقل نیستند و تنها ۲۱ درصد به طور نسبی علاقمند پذیرفتن مخاطرات معقول کسب و کار مستقل می باشند.

جدول ۱۱. بررسی میزان کفایت دانش، مهارت و تلاش فعلی جهت احراز یک شغل مناسب

طیف	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بسیار زیاد	۳۷	۱۳,۵	۱۳,۵
زیاد	۹۲	۳۳,۵	۴۶,۹
متوسط	۱۲۲	۴۴,۴	۹۱,۳
کم	۱۷	۶,۲	۹۷,۵
بسیار کم	۷	۲,۵	۱۰۰,۰

مطابق جدول شماره (۱۱) جهت ارزیابی این که به چه میزان دانش، مهارت و تلاش فعلی افراد برای احراز یک شغل مناسب کافی است نتایج نشان می دهند که ۴۷ درصد آن را کافی می دانند و تنها ۸/۷٪ آن را کافی نمی دانند و ۴۴/۴٪ آن ها را در حد متوسط ارزیابی می نمایند.

جدول ۱۲. بررسی میزان مشاوره و راهنمایی اساتید دانشگاه در خصوص چگونگی احراز شغل مناسب

طیف	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بسیار زیاد	۱۰	۳,۶	۳,۶
زیاد	۳۸	۱۳,۸	۱۷,۵
متوسط	۱۰۶	۳۸,۵	۵۶,۰
کم	۷۹	۲۸,۷	۸۴,۷
بسیار کم	۴۲	۱۵,۳	۱۰۰,۰

مطابق جدول شماره (۱۲) جهت ارزیابی این که اساتید دانشگاه به چه میزان در خصوص چگونگی احراز شغل مناسب به دانشجویان مشاوره داده و راهنمایی می کنند، نتایج نشان می دهند که تنها ۱۷/۵٪ از دانشجویان و فارغ التحصیلان میزان مشاوره و راهنمایی اساتید دانشگاه را در سطح مناسب ارزیابی نمودند و ۴۴٪ آن ها این مسئله را در سطحی پایین گزارش کرده اند.

جدول ۱۳. بررسی امکان سرمایه گذاری شخصی برای شروع یک کسب و کار مناسب

طیف	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بلی	۶۹	۲۵,۱	۲۵,۱
خیر	۲۰۶	۷۴,۹	۱۰۰,۰

مطابق جدول شماره (۱۳) جهت ارزیابی این که آیا امکان سرمایه گذاری شخصی برای شروع یک کسب و کار مناسب برای شما فراهم است یا خیر، نتایج نشان می دهند که حدود ۷۴ درصد امکان سرمایه گذاری مناسب برای خود را ندارند و تنها ۲۵ درصد این شرایط را برای خود مهیا می دانند.

جدول ۱۴. نتایج آزمون خی دو برای بررسی امکان سرمایه گذاری شخصی برای شروع

یک کسب و کار مناسب

sig	df	Chi-square	تفاوت بین امکان یا عدم امکان سرمایه گذاری شخصی
۰,۰۰۱	۱	۶۸,۲۵	برای شروع یک کسب و کار مناسب

مطابق با جدول شماره (۱۴) جهت بررسی تفاوت بین امکان و عدم امکان سرمایه گذاری

شخصی برای شروع یک کسب و کار مناسب از آزمون خبی دو استفاده گردید. نتایج آماری نشان می‌دهد بین امکان و عدم امکان سرمایه‌گذاری شخصی برای شروع یک کسب و کار مناسب تفاوت معناداری وجود دارد و بیشتر دانشجویان و فارغ‌التحصیلان امکان سرمایه‌گذاری شخصی برای شروع یک کسب و کار مناسب را ندارند.

مطابق جدول شماره (۱۵) جهت ارزیابی این سوال که آیا پس از فارغ‌التحصیل شدن ایده و طرحی برای داشتن یک کسب و کار مستقل و جدید دارید یا خیر، نتایج نشان می‌دهند حدود ۵۸ درصد دارای ایده و طرح و ۴۱ درصد فاقد آن هستند.

جدول ۱۵. بررسی داشتن ایده و طرحی برای یک کسب و کار مستقل و جدید پس از

فارغ‌التحصیل شدن

طیف	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بلی	۱۶۲	۵۸,۹	۵۸,۹
خیر	۱۱۳	۴۱,۱	۱۰۰,۰

همچنین جهت بررسی تفاوت بین دارا بودن و یا نبودن ایده و طرحی برای یک کسب و کار مستقل و جدید از آزمون خبی دو استفاده گردید. مطابق با جدول شماره (۱۶) نتایج آماری نشان می‌دهد که بین داشتن یا نداشتن ایده و طرحی برای یک کسب و کار مستقل و جدید تفاوت معناداری وجود دارد و بیشتر دانشجویان و فارغ‌التحصیلان در این زمینه فاقد طرح و ایده هستند.

جدول ۱۶. نتایج آزمون خبی دو برای بررسی تفاوت‌دارا بودن یا نبودن ایده و طرحی برای یک کسب و

کار مستقل و جدید

sig	df	Chi-square	تفاوت بین داشتن یا نداشتن ایده و طرحی برای یک کسب و کار مستقل و جدید
.۰۰۳	۱	۸.۷۳	

مطابق جدول شماره ۱۷، جهت بررسی این پرسش که به نظر شما با توجه به محتوای آموزشی دروس کارشناسی در شرایط فعلی، فارغ‌التحصیلان در کدام یک از حیطه‌ها و گرایش‌های موجود در رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی در شغل خود موفق‌تر خواهند بود، نتایج نشان می‌دهند که بهترین وضعیت با فراوانی ۱۰۴ نفر معادل ۳۷/۸ درصد متعلق به گرایش مدیریت ورزشی بوده و ضعیف‌ترین وضعیت با فراوانی ۸ نفر معادل ۲/۹ درصد مربوط به گرایش بیومکانیک است.

جدول ۱۷. بررسی میزان موفقیت شغلی در هر یک از گرایش ها با توجه به محتوای آموزشی دروس کارشناسی

گرایش ها	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
فیزیولوژی ورزشی	۶۴	۲۳/۳	۲۳/۳
بیومکانیک ورزشی	۸	۲/۹	۲۶/۲
رفتار حرکتی	۲۲	۸	۳۴/۲
حرکات اصلاحی و آسیب شناسی	۷۷	۲۸	۶۲/۲
مدیریت ورزشی	۱۰۴	۳۷/۸	۱۰۰

جدول ۱۸. نتایج آزمون خی دو برای بررسی تفاوت گرایش های تحصیلی تربیت بدنی در موفقیت شغلی

تفاوت بین موفقیت شغلی در هر یک از گرایش های تحصیلی	Chi-square	df	sig
تربیت بدنی با توجه به محتوای آموزشی دروس کارشناسی	۱۱۳.۸۹	۴	.۰۰۱

همچنین جهت بررسی تفاوت بین موفقیت شغلی در هر یک از گرایش های تربیت بدنی و علوم ورزشی با توجه به محتوای آموزشی دروس کارشناسی از آزمون خی دو استفاده گردید. مطابق با جدول شماره ۱۸ نتایج آماری نشان می دهد که بین موفقیت شغلی در هر یک از گرایش های تربیت بدنی و علوم ورزشی با توجه به محتوای آموزشی دروس کارشناسی تفاوت معناداری وجود دارد؛ به طوری که بیشتر دانشجویان و فارغ التحصیلان موفقیت شغلی گرایش مدیریت ورزشی را با توجه به محتوای آموزشی دروس کارشناسی بیشتر می دانند.

جدول ۱۹. بررسی میزان موقعیت های شغلی در هر یک از گرایش ها در شرایط فعلی

گرایش ها	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
فیزیولوژی ورزشی	۴۵	۱۶/۴	۱۶/۴
بیومکانیک ورزشی	۱۳	۴/۷	۲۱/۱
رفتار حرکتی	۱۰	۳/۶	۲۴/۷
حرکات اصلاحی و آسیب شناسی	۷۰	۲۵/۵	۵۰/۲
مدیریت ورزشی	۱۳۷	۴۹/۸	۱۰۰

مطابق جدول شماره (۱۹) جهت بررسی این پرسش که به نظر شما در شرایط فعلی در کدام یک از حیطه های تربیت بدنی و علوم ورزشی موقعیت های شغلی بیشتری وجود دارد، نتایج نشان می دهند که تقریباً نیمی از دانشجویان و فارغ التحصیلان (۴۹/۸٪) در این زمینه معتقدند که گرایش مدیریت ورزشی در شرایط فعلی موقعیت های شغلی بیشتری نسبت به سایر گرایش ها دارد و بعد از آن حرکات اصلاحی و آسیب شناسی با فراوانی ۷۰ نفر معادل

۲۵/۵ درصد در مقاوم دوم است و رفتار حرکتی و بیومکانیک ورزشی با اختلاف کم نسبت به یکدیگر از دیدگاه آزمودنی‌ها ضعیف‌ترین وضعیت را دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج بدست آمده از تحقیق حاضر مشخص گردید که بیش از نیمی از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی در سراسر کشور علاقمند به ادامه تحصیل و ارتقاء مقطع تحصیلی بودند. این در حالی است که نتایج بدست آمده از کشورهای مختلف از جمله تحقیقات آدامز (۱۹۹۷)، آندرسون (۱۹۹۸)، ماکسول (۳) و همکاران (۲۰۰۰)، نولند (۲۰۰۱) و کانتون (۲۰۰۱) نشان می‌دهد که انگیزه شغلی مهم‌ترین انگیزه جوانان برای ورود به دانشگاه است (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳). نظام آموزشی کشور در تمام مقاطع تحصیلی بدون توجه به افزایش ضریب توانایی‌های مهارتی و تخصصی کاربردی افراد متاسفانه برای جواب‌گویی سطحی، به افرادی که رویای ورود به دانشگاه را در سر می‌پروراند تنها با افزایش ظرفیت پذیرش هر ساله آمار قبولی‌ها را افزایش می‌دهد. شاید امروزه افزایش مدرک‌گرایی در میان افراد جامعه به شکل کاذب و در قالب تاسیس مراکز آموزشی مختلف به جای پاسخگویی به ایجاد تناسب میان بازار کار و مهارت، سبب ارتقای پایه تحصیلی بیکاران شده است. از سوی دیگر هر چه ظرفیت پذیرش دانشگاه‌ها افزایش یابد به همان میزان آمار بیکاران یا کسانی که مجبورند مدرک تحصیلی‌شان را نادیده بگیرند و در مشاغل پایین‌تر مشغول به کار شوند نیز بیشتر می‌شود. در بخش دیگر نتایج تحقیق حاضر آمده است حدود ۴۰ درصد از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان رشته تربیت بدنی در سراسر کشور به میزان بسیار زیادی امیدوار هستند بلافاصله بعد از فارغ‌التحصیل شدن شاغل شوند. البته همین درصد نیز میزان انتظار خود جهت ورود به بازار کار را در کم‌تر از یک سال پیش بینی کرده‌اند. شاید این مسئله به دلیل وجود موقعیت‌های شغلی گوناگون موجود در این رشته از جمله تدریس در مدارس و دانشگاه‌ها، مربیگری و داوری انواع رشته‌های ورزشی، باشگاه‌داری، خبرنگاری ورزشی و ... باشد که موقعیت این رشته را نسبت به سایر رشته‌های تحصیلی به لحاظ امیدواری و مدت زمان کوتاه جهت ورود به بازار کار افزایش داده است. فروغی پور و همکاران، هفت زمینه‌ی اصلی برای کار آفرینی در ورزش ایران معرفی کردند. این هفت زمینه به ترتیب اولویت عبارتند

1. Adams
2. Anderson
3. Maxwell
4. Noland
5. Canton

از کارآفرینی در حوزه‌های آموزش و پژوهش در ورزش، مدیریت و برنامه ریزی ورزشی، خدمات ورزشی، تبلیغات ورزشی، ورزش همگانی، قهرمانی و حرفه‌ای، ساخت و تولید تجهیزات ورزشی و امور فرهنگی ورزش (۲۴). همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بیش از نیمی از نمونه های تحقیق، دانش و مهارت های کسب شده را برای پاسخگویی به نیازهای آینده شغلی خود مناسب ارزیابی کرده اند و ۴۷ درصد از نمونه های تحقیق، دانش، مهارت و تلاش فعلی خود را برای احراز یک شغل مناسب کافی می‌دانند. به نظر می‌رسد این مسئله به دلیل حجم نسبتاً بالای دروس عملی ارائه شده در مقطع کارشناسی این رشته است که میزان توانایی دانشجویان و فارغ التحصیلان را در بخش بازار کار افزایش داده است. در حال حاضر در دانشگاه ها لازم است توسعه مهارت های عملی افراد مورد تاکید قرار گیرد تا با افزایش اینگونه مهارت ها بتوانند در بازار کار به گونه ای موفق با سایرین رقابت کنند. آن ها بدون برخورداری از چنین توانایی هایی شاید نتوانند به شغل مطلوب خود دست یابند؛ چرا که بازار کار امروزی به فارغ التحصیلانی نیاز دارد که صرفاً به تئوری مسلط نباشند بلکه بدانند که آن تئوری را در عمل چگونه به کار گیرند. فلاح شهیدی (۱۳۸۶) و صبوحی (۱۳۸۱) در تحقیقاتشان دریافتند که کسب تجربه کاری با کیفیت در دانشگاه در موفقیت تحصیلی آنان اثرگذار است و از اولویت‌های نیازهای شغلی دانشجویان برای داشتن آینده شغلی موفق محسوب می‌شود.

در بخش دیگری از نتایج این تحقیق آمده است حدوداً نیمی از نمونه های تحقیق ۴۹/۸٪ به طور مطلق استخدام شدن در یک سازمان دولتی یا شرکت خصوصی را به راه اندازی یک کسب و کار مستقل ترجیح می‌دهند و حدود ۳۰ درصد از آن ها به طور مطلق علاقمند پذیرفتن مخاطرات معقول یک کسب و کار مستقل نیستند. متأسفانه به نظر می‌رسد تعریف جوانان از شغل مناسب دچار یک پارادوکس شده است و با وجود فرصت های مناسب شغلی بسیاری از جوانان به علت همین تعریف و فرهنگ اشتباه هنوز بیکار هستند. دیدگاه جوانان امروز ایرانی در خصوص کار مناسب، محدود به مشاغل دولتی شده و این دیدگاه کاملاً اشتباه تبدیل به یک فرهنگ شده است. جوان امروز در حین و پس از اتمام تحصیل خود را در یک جایگاه و شغل دولتی تصور می‌کند و این موضوع را به عنوان یکی از اهداف و ملاک های اصلی خود برای ورود به دانشگاه قرار می‌دهد. با حاکم شدن این تصور اگر حتی دولت در ایجاد فرصت های اشتغال به چندین برابر تعهد خود نیز برسد با وجود تعاریف اشتباه از شغل مناسب باز هم جوانان بیکار بسیاری را خواهیم داشت. همچنین نتایج حاصل از تحقیق حاضر نشان می‌دهد که تنها ۱۷/۴٪ از دانشجویان و فارغ التحصیلان میزان مشاوره و راهنمایی اساتید دانشگاه در خصوص چگونگی احراز شغل مناسب را در سطح مطلوب ارزیابی نمودند و ۴۴٪ نمونه ها این

مسئله را در سطحی پایین گزارش کردند. مشاوره و راهنمایی اساتید دانشگاه‌ها در خصوص چگونگی احراز شغل مناسب می‌تواند به عنوان راهکاری موثر در هدایت هدفمند نیروی انسانی به بازار کار و ابزاری مهم در توسعه فرایند ایجاد اشتغال در کشور به شمار آید. اساتید دانشگاه‌ها می‌توانند به عنوان یک عامل حمایتی در دانشگاه با رابطه سالم، مثبت و توأم با احترام با دانشجو، به او کمک کنند تا توانایی‌ها و استعدادهای شغلی خود را در زمینه‌های مختلف بشناسد و مسیر شغلی آینده خود را بیش از پیش روشن سازد. در ژاپن اساتید معمولاً با شناختی که از دانشجویان دارند تلاش می‌کنند آن‌ها را در انتخاب شغل مناسب راهنمایی کنند و با ارتباطاتی که با مراکز دولتی و خصوصی دارند شغلی را برای دانشجویانشان بیابند یا سمینارهای کاربردی در ارتباط با شناخت بازار کار برای دانشجویان فراهم می‌آورند (۲۵). نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد بیش از نیمی از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان تربیت بدنی سراسر کشور ایده و طرحی برای ایجاد یک کسب و کار مستقل و جدید در ذهن خود دارند اما حدود ۷۴ درصد آنان امکان سرمایه‌گذاری شخصی برای شروع یک کسب و کار مناسب برای خود را ندارند. بنابراین باید تلاش گردد تا زمینه‌های تحصیل سرمایه‌جهت فعال‌سازی ایده‌ها برای نیروی کار فراهم گردد که در این زمینه هم دولت و هم بخش خصوصی می‌توانند نقش مهم و ارزشمندی را در جهت ورود جوانان به بازار کار ایفا نمایند (۲۶). در انتها نیز نتایج نشان می‌دهند که از میان تمامی گرایش‌های موجود در رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی گرایش مدیریت ورزشی هم به لحاظ موفقیت شغلی با توجه به محتوای آموزشی دروس کارشناسی با ۳۷/۸ درصد و هم به لحاظ موقعیت‌های بیشتر شغلی با ۴۹/۸ درصد در جایگاه ایده آل تری به نسبت سایر گرایش‌های این رشته از دیدگاه دانشجویان و فارغ‌التحصیلان قرار دارد. به طور کلی در سال‌های اخیر ایران با رشد روزافزون نیروی انسانی تحصیل کرده مواجه بوده است. برخی از این تحصیل‌کردگان وارد بازار کار گردیده و مشغول به کار شده و برخی دیگر نیز در جمعیت غیر فعال باقی مانده‌اند و به خیل بیکاران جویای کار پیوسته‌اند. در این راستا بررسی دیدگاه‌های دانشجویان و دانش‌آموختگان آموزش عالی در ارتباط با آینده شغلی‌شان ضروری به نظر می‌رسد تا بتوان از یک سو عملکرد آموزش نیروی انسانی را ارزیابی کرد و از سوی دیگر جهت رفع مسائل مربوط به نیروی انسانی تحصیل کرده برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام داد. بنابراین با توجه به آن چه اشاره شد برنامه‌ریزان و تصمیم‌سازان در هیأت دولت، نظام آموزش عالی، وزارت ورزش و جوانان و بخش‌های اقتصادی لازم است تا ضمن بازنگری سیاست‌های بخش آموزش عالی و همین‌طور سیاست‌های اشتغال‌زایی در کشور جلوی هدر رفتن سرمایه‌های ملی و بروز مشکلات اجتماعی ناشی از بیکاری قشر تحصیل‌کرده را بگیرند.

منابع

۱. حاجی احمدی امیر. الگوی پیشنهادی برنامه ریزی راهبردی در نظام آموزش های علمی- کاربردی. دو ماهنامه علمی- پژوهشی دانشور. دانشگاه شاهد. ۱۳۸۰؛ ۹(۳۶): ۴۵-۶۲.
۲. محمدزاده نصرآبادی مهناز، پزشکی راد غلامرضا، چیدری محمد. وضعیت اشتغال، توانمندی شغلی و موفقیت شغلی دانش آموختگان آموزش های عالی علمی-کاربردی در بخش کشاورزی. پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. ۱۳۸۵؛ ۴(۳۹): ۹۸-۷۹.
۳. صبوحی نسرين. بررسی و تحلیل علل بیکاری دانش آموختگان (دیدگاه های مدیران بنگاه ها، دانشگاه ها و دانش آموختگان). گزارش طرح نیازسنجی نیروی انسانی متخصص. موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی. تهران؛ ۱۳۸۰.
۴. اسلامی سعید. نیروی انسانی شاغل در ایران و جایگاه فارغ التحصیلان نظام آموزش عالی. سیمای اقتصادی. ۱۳۸۶؛ ۲۵۹-۲۴۴.
۵. سایت بازار کار (<http://www.bazarekar.ir>) ۱۳۸۵/۰۶/۲۱
۶. بختیاری صادق، یحیی آبادی ابوالفضل. تحلیل تجربی نقش بخش های مختلف در تغییر نرخ بیکاری در ایران. مجله تحقیقات اقتصادی. ۱۳۸۱؛ ۷(۶۰): ۷۸-۵۹.
۷. صنعت خواه علیرضا. بررسی عوامل موثر بر بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاه ها. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی، فرهنگی کار و جامعه. ۱۳۸۸؛ ۱۲(۱۰۹): ۷۵-۵۸.
۸. مهرعلی زاده یدالله، آرمن سید عزیز. بررسی بازارکار دانش آموختگان مقطع کارشناسی در دانشگاه های دولتی ایران. دو ماهنامه علمی-پژوهشی دانشور رفتار. دانشگاه شاهد. ۱۳۸۶؛ ۱۴(۲۶): ۸۷-۷۳.
۹. بامبرگر پیتر، لی مشولم. استراتژی منابع انسانی. مترجمان: پارسائیان علی، اعرابی محمد. چاپ اول. تهران: موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی(دفتر پژوهش های فرهنگی)؛ ۱۳۸۱. ص ۱۵-۲۳.
۱۰. ارفعی شیلا، بحران بزرگ، بیکاری تحصیل کرده ها. دو هفته نامه خانواده سبز. شماره ۲۶، ۱۳۸۶.

۱۲. نظری کتولی علی. چالش‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها. سازمان مدیریت صنعتی. ماهنامه تدبیر. ۱۳۸۷؛ (۱۵۳): ۱-۵.
۱۳. برومند محمدرضا، همتی نژاد مهرعلی، رضانی نژاد رحیم، رضوی سید محمد حسین، ملک اخلاق اسماعیل. تحلیل وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران و تعیین جایگاه آن بر اساس ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک (SPACEM). دو فصلنامه مدیریت و توسعه ورزش. ۱۳۹۲؛ (۲): ۱-۱۹.
۱۴. علیزاده محمد حسین، نصیری خسرو. بررسی مشکلات شغلی دانش‌آموختگان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی. فصلنامه حرکت. ۱۳۸۰؛ (۷): ۷۷-۸۹.
۱۵. برومند محمدرضا، همتی نژاد مهرعلی، رضانی نژاد رحیم، رضوی سید محمد حسین، ملک اخلاق اسماعیل. بررسی موانع اشتغال فارغ‌التحصیلان رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی ایران. پژوهشنامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی. ۱۳۹۰؛ (۱۴): ۵۱-۷۲.
۱۶. جوادیان صراف نصرالله، طباطبائیان فخرالسادات، شجاع رضا. بررسی سطوح ادراکی و عوامل موفقیت انتخاب شغل دانشجویان تربیت بدنی دانشگاه‌های مشهد. نشریه پژوهش در علوم ورزشی. ۱۳۸۸؛ (۲۴): ۶۱-۷۶.
۱۷. هرندی فاطمه، فلاح محسن خانی زهره. اشتغال جوانان و چالش‌های آن. فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی. ۱۳۸۶؛ (۲۵): ۱۳۳-۱۴۶.
۱۸. هدایتی زهره، سیفی نسیم، حکمت فر سمیه، بدخش سمانه. دیدگاه دانشجویان رشته دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی خود. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۹۱؛ (۳): ۱۷۶-۱۸۳.
19. Adams John E. A Study to Determine the Impact of a Precollege Intervention on Early Adolescent Aspiration and Motivation for College in West Virginia. Blacksburg. Virginia; 1997. P.98-110.
20. Anderson P. Choice, Can we Choose it?. Gender and Choice in Education and Occupation. Routledge. London; 1998. P.57-67.
21. Maxwell G. How People Choose Vocational Education and Training Programs. NCVET Publ. Australia; 2000. P.225-246.
22. Noland D. Tennessee Higher Education Commission Higher School Student. Opinion Survey; 2001. P.166-180.

23. Canton E, Venniker R. Higher Education Reform :Getting The Incentives Right; CHEPS. Netherland; 2001. P.122-134.

۲۴. فروغی پور حمید و همکاران. ارزیابی و معرفی مهم‌ترین اولویت‌های کارآفرینی در ورزش از دیدگاه دست اندرکاران ورزش کشور. پژوهش در علوم ورزشی. ۱۳۸۶؛ ۷(۱۶): ۸-۱.

۲۵. خداداد حسینی سید حمید، بهاری فر علی. نظام آموزش عالی و اشتغال (چالشها، رویکردها و دیدگاهها). چاپ اول. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی؛ ۱۳۸۴. ص ۲۷-۲۲.

۲۶. فلاح شهیدی عطیه. بررسی نیازهای دانشجویان جهت اشتغال موفق. دفتر طرح و توسعه سازمان همیاری اشتغال. ۱۳۸۶.

